

Fra halt ko til taberko

Af dyrlæge Peter T. Thomsen, seniorforsker, ph.d., Aarhus Universitet, Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet.

En halt ko kan meget nemt ende som en taberko, hvis der ikke gribes ind i tide. Ubehandlede haltheder vil ofte være starten på en ond cirkel, som ender med, at koen bliver en taberko

Taberkøer er et relativt nyt begreb i dansk mælkeproduktion. Begrebet blev introduceret af forfatteren til denne artikel i forbindelse med et ph.d.-projekt i 2002. En taberko blev defineret på baggrund af en klinisk undersøgelse af den enkelte ko. Ph.d.-projektet undersøgte forekomsten af taberkøer i danske løsdrifts-besætninger og fandt en forekomst på 3,2 %. Omkring 1 ud af 30 køer blev altså klassificeret som en taberko.

At være en taberko medfører en række uheldige konsekvenser. Risikoen for at dø eller blive aflivet er næsten 6 gange større blandt taberkøer end blandt ikke-taberkøer. Risikoen for at blive udsat er også større. Taberkøerne havde en gennemsnitlig mælkeproduktion, som var lavere end hos normale køer. Taberkøernes daglige mælkeydelse var således gennemsnitligt omkring 1,5 kg. mindre end de normale

køers. Antallet af sygdomsbehandlinger var næsten dobbelt så højt blandt gruppen af taberkøer. Sidst, men ikke mindst, vurderede landmændene i projektet, at taberkøerne medførte en betydelig grad af ekstra arbejde sammenlignet med en normal ko i besætningen.

På en række områder er taberkøerne altså noget skidt. De medfører ekstra arbejde og forstyrrer de normale arbejdsrutiner i besætningen. De er mere syge, har større risiko for at dø eller blive udsat, og de giver mindre mælk. Endelig er der jo spørgsmålet om dyrevelfærd. De fleste taberkøer har en række lidelser og skavanker, som medfører, at deres velfærd er nedsat. Der er således en lang række gode grunde til at undgå taberkøer.

Hvordan gør man så det? Det er det man kalder et godt spørgsmål. Ph.d.-projektet pegede på en række faktorer ved såvel den enkelte ko som besætningen, som medfører øget risiko for problemer med taberkøer. I denne artikel har jeg imidlertid valgt at fokusere på sammenhængen mellem halthed og udviklingen af taberkøer.

Den onde cirkel

En taberko kan utvivlsomt opstå på mange forskellige måder: En hård kælvning, som medfører at koen ikke kommer ordentligt i

gang med at æde, er et eksempel. Køer, som får tvillinger, har da også en væsentligt forøget risiko for at ende som en taberko. Der er imidlertid meget som tyder på, at en stor del af problemerne med taberkøer på den ene eller anden måde starter med en klov-/lemmelidelse. Lad mig illustrere hvad jeg mener med et eksempel: En ko får en eller anden klovlidelse. Det kunne være en såleknusning. Hvis denne såleknusning opdages tidligt i forløbet, og koen behandles, er der relativt stor sandsynlighed for, at koen kommer sig og bliver en normal, velfungerende ko igen. I andre situationer kan det ske, at såleknusningen af en eller anden grund ikke opdages eller ikke behandles. Det vil så medføre, at koen vil blive kronisk halt og har smerter, når hun går. Dette medfører, at hun kommer til foderbordet sjældnere end normalt. Det gør simpelthen for ondt at bevæge sig fra sengebåsen til foderbordet. Hun æder derfor kun, når hun er meget sulten. Da mælkeydelsen i de fleste tilfælde kun vil falde moderat, medfører det, at koen taber sig. Hun æder for lidt i forhold til, hvor meget hun malter. Koen har desuden svært ved at rejse sig og lægge sig i sengebåsen. Når hun lægger sig i sengebåsen, og når hun rejser sig, er der stor risiko for, at hun støder mod inventaret i sengebåsen. Hun rammer ofte bøjlerne mellem sengebåsene. Disse ublide berøringer medfører sår og trykninger forskellige steder på kroppen. Situationen bliver ikke bedre af, at koen bliver mere og mere mager. Det medfører nemlig, at fedtlaget under huden, som i nogle tilfælde kan virke som en slags stødpude i forhold til tryk og slag fra omgivelserne, ikke længere har denne funktion. Koen risikerer nu, at der går betændelse i trykningerne. Denne betændelsestilstand svækker koen yderligere. Hun får endnu sværere ved at gå. Hendes besøg ved foderbordet bliver endnu sjældnere. Hun er kort sagt kommet ind i en ond cirkel. Denne onde cirkel medfører, at hun bliver til en taberko og vil i mange tilfælde i sidste ende medføre, at hun ender sine dage hos DAKA.

Når først en halt ko er kommet så langt ud, som jeg har skitseret her, er der ikke de store muligheder for at redde hende, og det vil i alle tilfælde være en meget kostbar og langvarig

V-MIX – Enjoy feeding!

V-Mix 27-2S med affjedret bogie
Vejl. pris med std. udstyr:
Kr. 382.800,-

NYHED!

Introduktions tilbud:
Reduktionsgear og 1 x ekstra sidedør UDEN BEREGNING. Begrænset antal!

MADE IN GERMANY

Flemming Hyldgaard
tlf: +45 40 32 99 45
fax: +45 97 26 99 67
fh@bvl-group.dk
www.bvl-group.de

redningsaktion. Det drejer sig derfor om at undgå, at køerne overhovedet kommer ind i denne onde cirkel. Det er derfor særdeles vigtigt at opdage og behandle alle halte køer så tidligt i forløbet som muligt. Derved undgår man, at den halte ko ender som en taberko.

Nem udpegning af halte køer

Denne artikel har ikke til formål at komme med en fyldestgørende oversigt over, hvordan man undgår halte køer. Jeg vil blot "lave lidt reklame" for en enkel metode til hurtig udpegning af halte køer. Traditionelt er halthed blevet vurderet ved hjælp af såkaldte halthedsvurderingssystemer. Køerne observeres, mens de går, og hver enkelt ko får så en score (typisk på en skala fra 1 til 5), som siger noget om, hvordan hun går. Efterfølgende kan køerne så grupperes som henholdsvis halte og ikke-halte. Mange halthedsvurderingssystemer bruger ryggenes krumning som ét af en række symptomer på halthed. En ko, som går og står med krum ryg, bliver typisk klassificeret som halt. Den krumme ryg er imidlertid kun ét af en række symptomer på halthed. En halt ko vil derudover typisk også gå med korte skridt, undlade at støtte på et eller flere ben m.m. En traditionel halthedsvurdering tager typisk 30 til 60 sekunder pr. ko. Halthedsvurdering af

samtlige køer i en besætning vil derfor typisk tage adskillige timer.

Et netop afsluttet forskningsprojekt ved Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet, Aarhus Universitet, havde til formål at udvikle en metode, som kunne udpege halte køer på en hurtigere og nemmere måde. I projektet blev det undersøgt om man kunne "nøjes" med at se på ryggenes krumning på stående køer og alligevel med rimelig sikkerhed udpege halte køer. Hvis metoden viste sig brugbar ville den være væsentlig hurtigere og nemmere at bruge end en traditionel halthedsvurdering.

Markant forbedring

I løbet af forsøget blev 454 køer fra 3 danske malkekvægsbesætninger undersøgt. Om formiddagen fik køerne en halthedsscore baseret på en traditionel halthedsvurdering. Efter middag blev de samme køer undersøgt igen. Denne gang så man udelukkende på om koen stod med krum eller ret ryg. Ryggenes krumning blev vurderet, mens køerne stod rundt om i stalden. Det er ikke muligt at vurdere ryggenes krumning, hvis koen står i en sengebås, æder ved foderbordet, tisser eller skider. Alle disse situationer kan nemlig påvirke ryggenes krumning uanset om koen er halt eller ej. Ved eftermiddagens vurdering

havde observatøren naturligvis ingen viden om den halthedsscore, som den enkelte ko havde fået om formiddagen. Efterfølgende blev det så undersøgt, om man kunne udpege de halte køer fra formiddagens undersøgelse kun ved hjælp af ryggenes krumning. Forsøget viste, at den nye metode kunne udpege ca. 50 pct. af de reelt halte køer. Når en ko var blevet udpeget som halt ved hjælp af den nye metode, var der til gengæld meget stor sandsynlighed for, at hun også reelt var halt, idet omkring 90 pct. af alle køer, som stod med krum ryg også var halte.

At metoden er i stand til at finde halvdelen af alle halte køer i en besætning lyder umiddelbart ikke imponerende, men tidligere forskning har vist, at kvægbrugere generelt kun er i stand til at udpege 25-30 pct. af alle halte køer i deres besætning. Set i det lys er metoden en markant forbedring, idet den ved hjælp af et minimum af ekstra arbejde sætter kvægbrugeren i stand til at udpege næsten dobbelt så mange halte køer, som han/hun ellers ville have fundet. Metoden er meget nem og ukompliceret at bruge, og kvægbrugeren vil kunne få et hurtigt overblik over halte køer i besætningen ved at se på køernes ryg, når de eksempelvis står og venter på opsamlingspladsen før malkning. ■

VJ STALDINVENTAR
- dansk kvalitet

Ring og få et uforpligtende tilbud

VJ Staldinventar er en moderne virksomhed med egen kvalitetsproduktion af inventar til kvægbruget. Vores speciale er indretning af små og store projekter til:

- Malkekvæg
- Ammekvæg
- Ungdyr
- Kalve
- Fedekalve

Tel. 9736 6612 · www.vjstaldinventar.dk

Virksomhed under **ORLA HANSEN GRUPPEN**

Spar kraftfoder!

0,3 - 1 kg pr ko om dagen

De bedst godkendte ensileringsmidler til den laveste pris!

8 kr./t.
ca.
2,5 øre/fe

Vi har også ensileringsmidler til økologer

16 kr./t.
ca.
5 øre/fe

Biomax GP
DLG godkendt:

- * Højere mælkeydelse
- * Bedre fordøjelighed
- * Bedre foderoptagelse
- * Hurtigere pH sænkning < ts. 35%
- * Hurtigere pH sænkning > ts. 35%

Biomax Stabil
DLG godkendt:

- * Bedre stabilitet
- * Hurtigere pH sænkning < ts. 35%
- * Hurtigere pH sænkning > ts. 35%

For yderligere information kontakt Søren Herzum, tlf. 21 66 53 85

Erri-Comfort A/S - DANISH GENETICS A/S

Voddervej 1, Frifelt, 6780 Skærbæk - Tlf. 97132382 - Fax 97133628
www.erri-comfort.dk - info@erri-comfort.dk

